Lam Giang - Sri Lanka : điểm bùng phát của nạn đói toàn cầu

14/7/2022

Hàng nghìn người biểu tình chống chính phủ tràn vào văn phòng của thủ tướng Sri Lanka Ranil Wickremesinghe ở Colombo, hôm 13/7/2022. (Ảnh: AFP/Getty Images)

Các quyết định yếu kém của chính phủ ở nhiều quốc gia đang dẫn đến nạn đói hàng loạt, kéo theo sự trả đũa của công chúng. Nền kinh tế Sri Lanka sụp đổ chỉ trong một đêm vào năm 2022, nhưng mầm mống của sự sụp đổ và tình trạng thiếu lương thực kéo theo đã được chắp vá từ rất lâu trước đó. Các vấn đề của Sri Lanka sẽ không được giải quyết triệt để một khi người dân của nước này lâm vào tình trạng chết đói.

Những vấn đề nghiêm trọng hiện nay của Sri Lanka bắt đầu từ một thủ tướng đương nhiệm, sau đó là người kế nhiệm ông, và sau đó là tổng thống đương nhiệm — dường như là tiền đề cho những hành động tương tự ở nhiều quốc gia khác trên thế giới.

Và các vấn đề của Sri Lanka sẽ không được giải quyết triệt để một khi người dân của nước này lâm vào tình trạng chết đói.

Hơn nữa, việc xoá sổ các biểu hiện bất mãn tức thời không đảm bảo rằng, vấn đề các căn bản đã được giải quyết. Một số lượng đáng kể và ngày càng tăng các quốc gia hiện đang phải đối mặt với sự bất bình của quần chúng về các vấn đề kinh tế và an ninh, và một số quốc gia cũng rơi vào tình trạng gần giống với Sri Lanka.

Cuộc khủng hoảng kinh tế và chính trị ngày càng gia tăng của Sri Lanka dường như đã đẩy quốc gia này tiến một bước gần hơn đến sự cố hôm 11/7. Thủ tướng Ranil Wickremesinghe tuyên bố rằng ông và toàn bộ Nội các của ông sẽ từ chức, cùng với Tổng thống Gotabaya Rajapaksa, để dọn đường cho một chính phủ đoàn kết toàn đảng mới.

Vào ngày 13/7, Tổng thóngo Rajapaksa rời Sri Lanka cùng phu nhân, bà Ioma, đến Male, thủ đô của Maldives, trên một chiếc máy bay vận tải hai động cơ phản lực cánh quạt Antonov An-32 của Không quân Sri Lanka. Cơ quan kiểm soát không lưu Maldives từ chối cho phép máy bay hạ cánh cho đến khi người phát ngôn của Quốc hội Maldives can thiệp. Không có bằng chứng cho thấy ông Rajapaksa đã cung cấp văn bản từ chức cần thiết theo hiến pháp cho người đại diện của Quốc hội. Tuy nhiên, trên thực tế, Thủ tướng Wickremesinghe đã trở thành quyền tổng thống và là tâm điểm của các cuộc biểu tình quần chúng mới.

Sự việc đã đặt ra một số thách thức.

Về mặt hiến pháp, một khi tổng thống và thủ tướng Sri Lanka chính thức từ chức (và tổng thống phải từ chức bằng thư gửi cho người phát ngôn của Quốc hội), người này sau đó có thể được bổ nhiệm làm quyền tổng thống. Sau đó, Quốc hội sẽ bỏ phiếu trong vòng 30 ngày và bầu một tổng thống mới để hoàn thành nhiệm kỳ tổng thống hiện tại, dự kiến kết thúc vào năm 2024.

Tuy nhiên, vấn đề thành lập chính phủ “tất cả các đảng” mới nằm ở chỗ, bản thân Quốc hội vẫn bị chi phối bởi Liên minh Tự do Nhân dân (SLPFA) do ông Rajapaksa lãnh đạo, kiểm soát 145 trong số 225 ghế trong Quốc hội.

Nói cách khác, chính phủ mới được thành lập sau khi chính quyền ông Rajapaksa sụp đổ, về bản chất, sẽ vẫn do gia tộc ông Rajapaksa kiểm soát, ít nhất là trong mắt những người biểu tình yêu cầu chấm dứt kỷ nguyên Rajapaksa. ty Images)

Một người biểu tình đeo mặt nạ Tổng thống Sri Lanka Gotabaya Rajapaksa tham gia một cuộc biểu tình về cuộc khủng hoảng kinh tế đang làm tê liệt đất nước này, gần tòa nhà quốc hội ở Colombo hôm 06/05/2022. (Ảnh: Ishara S. Kodikara/AFP qua Get

Những người biểu tình đã nhắm mục tiêu vào nhà của ít nhất 40 nghị sĩ đảng cầm quyền trong những tuần gần đây.

Tuy nhiên, với lợi ích duy trì tính liên tục nên Sri Lanka tiếp tục đàm phán với Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF) để hỗ trợ tài chính, ông P. Nandalal Weerasinghe vẫn giữ chức Thống đốc Ngân hàng Trung ương. Ông cho biết thêm, ông sẽ phục vụ hết nhiệm kỳ sáu năm của mình.

Sự sụp đổ cuối cùng của chính quyền ông Rajapaksa xảy ra do các cuộc biểu tình hàng loạt vào ngày 9/7, nhắm vào (và chiếm đóng) các tư dinh của ông Rajapaksa và Wickremesinghe. Và mặc dù thủ tướng và diễn giả của Quốc hội thông báo rằng tổng thống và chính phủ sẽ từ chức vào ngày 13/7, bản thân tổng thống vẫn giữ im lặng. Ông Rajapaksa đã được đưa đến nơi an toàn ngay trước khi đám đông tiến vào dinh thự chính thức của mình. Nhà riêng của ông Wickremesinghe bị phóng hỏa.

Các quan chức kiểm soát biên giới vào ngày 12/7 đã ngăn anh trai của tổng thống và cựu bộ trưởng tài chính, Basil Rajapaksa, bay ra khỏi lãnh thổ Sri Lanka. Tuy nhiên, người ta hiểu rằng cuối cùng ông ấy vẫn có thể rời đi. Trong khi đó, không có một phát ngôn nào xuất phát từ một người anh em của ông Rajapaksa, cựu Thủ tướng Mahinda Rajapaksa, người đã bị cách chức vào ngày 12/5 và được thay thế bằng biện pháp khẩn cấp bởi ông Ranil Wickremesinghe.

Nền kinh tế Sri Lanka đã sụp đổ chỉ trong một đêm vào năm 2022, nhưng mầm mống của sự sụp đổ đó và tình trạng thiếu lương thực kéo theo đã được chắp vá từ rất lâu trước đó. Và cuộc khủng hoảng y tế toàn cầu COVID-19 có nghĩa là du lịch – trụ cột kinh tế của Sri Lanka (12,6% GDP năm 2019) – sẽ bị xóa sổ từ năm 2020 đến năm 2022.

Vì nhiều lý do khác nhau, Sri Lanka đang trên đà suy thoái kinh tế vào thời điểm Thủ tướng Mahinda Rajapaksa bắt đầu nhiệm kỳ thứ năm vào ngày 10/8/2020.

Vào tháng 5/2021, Tổng thống Gotabaya Rajapaksa, em trai của cựu thủ tướng, đã giải quyết vấn đề bằng cách đưa ra chính sách biến Sri Lanka trở thành quốc gia nông nghiệp hoàn toàn hữu cơ đầu tiên trên thế giới, cấm nhập khẩu tất cả các hóa chất nông nghiệp, bao gồm cả phân bón và thuốc trừ sâu. Động thái này bề ngoài được thực hiện nhằm giải quyết sự gia tăng bệnh thận — được cho là do tiếp xúc với phân bón — ở những người nông dân.

Nhưng sản lượng lương thực ngay lập tức giảm mạnh (từ 20% đến 70%, tùy thuộc vào vụ mùa), ảnh hưởng nghiêm trọng đến nguồn cung cấp thực phẩm tại chỗ và các loại cây xuất khẩu chính, chẳng hạn như chè. Việc mất nguồn thu từ lương thực và xuất khẩu của địa phương, cùng với sự thiếu hụt dự trữ ngoại hối, đã khiến cuộc khủng hoảng kinh tế của đất nước leo thang nhanh chóng.

Một nông dân chuẩn bị ruộng lúa để gieo sạ ở Biyagama, ngoại ô Colombo, Sri Lanka, hôm 21/10/2020. (Ảnh: Ishara S. Kodikara/AFP/Getty Images)

Nông dân chiếm khoảng 30% lực lượng lao động Sri Lanka. Và sản lượng gạo của quốc gia này, một thực phẩm thiết yếu trong chế độ ăn uống của người dân địa phương, đã giảm từ 40% đến 50% trong mùa trồng trọt, được gọi là Maha. Do đó, Sri Lanka đã nhập khẩu khoảng 330.000 tấn gạo trong ba tháng đầu năm 2021, so với 15.000 tấn nhập khẩu vào năm 2020.

Đến tháng 5/2022, chính phủ nói rằng họ sẽ khôi phục việc sử dụng phân bón hóa học và thuốc trừ sâu, nhưng đã quá muộn: nhiều nông dân đã bỏ đất hoặc bị phá sản và không còn kinh phí để nhập khẩu phân bón. Thêm vào đó, chiến tranh Nga-Ukraine, bắt đầu vào tháng 2/2022, đã ảnh hưởng nghiêm trọng đến sự sẵn có của phân bón hóa học mà trước đây là mặt hàng xuất khẩu chủ chốt của Ukraine và Nga.

Đồng thời, Sri Lanka đã không trả được nợ lãi đối với khoản nợ quốc gia của mình. Quốc gia này đã cạn kiệt tiền mặt, và đất nước phải đối mặt với thực tế rằng nó có rất ít thực phẩm và không có dự trữ xăng và các sản phẩm dầu mỏ. Tiếp theo là các đợt cắt điện trên diện rộng và kéo dài.

Bạo loạn và biểu tình chống lại chính phủ ở các khu vực đô thị lớn. Thủ tướng Mahinda Rajapaksa từ chức vào ngày 9/5/2022 và Đảng Podujana Sri Lanka của ông đề nghị ủng hộ một chính phủ mới dưới sự lãnh đạo của phe đối lập. Tuy nhiên, rõ ràng là những người biểu tình cũng yêu cầu em trai của thủ tướng, Tổng thống Gotabaya Rajapaksa, từ chức.

Lãnh đạo phe đối lập và cựu Thủ tướng Ranil Wickremesinghe, 73 tuổi, tuyên thệ nhậm chức vào ngày 12/5, nỗ lực thành lập một chính phủ đoàn kết mới. Ông Harsha De Silva, một thành viên của SJB, nhóm đối lập lớn nhất trong Quốc hội, đã được đề nghị Bộ tài chính nhưng bị từ chối, nói rằng ông sẽ làm việc với "người dân" để xoá sổ chính quyền ông Rajapaksa. Liên minh Quốc gia Tamil cho biết, chính quyền đã "hoàn toàn mất tính hợp pháp" với việc tái bổ nhiệm ông Wickremesinghe.

Một số lượng đáng kể các vấn đề xã hội khác phải đối mặt với những thách thức tương tự như ở Sri Lanka, đặc biệt là ở châu Phi. Sự bất mãn phổ biến gần đây là yếu tố trọng yếu ở các quốc gia khác, chẳng hạn như Sudan. Sự việc tương tự cũng xuất hiện ở Iran, Ai Cập, Ethiopia, Nam Phi, Trung Quốc đại lục và nhiều nơi khác khi tình trạng thiếu lương thực bắt đầu xuất hiện. Đây là một đại dịch chết đói – gây ra bởi các quyết định của chính phủ – sắp bùng phát trên phạm vi toàn cầu.

Quan điểm được trình bày trong bài viết này là ý kiến của tác giả và không nhất thiết phản ánh quan điểm của NTDVN.

Lam Giang

https://vietluan.com.au